

àmbits

de psicopedagogia

CAP A UNA ESCOLA INCLUSIVA/EFFECTIVA

Robert Isas
Núria Tarré
EAP d'Osona

Aquest article és una síntesis d'una exposició efectuada el mes de desembre a l'associació sobre el Projecte Unesco Cap a una Escola Efectiva per a Tots els Alumnes. La finalitat d'aquest escrit és donar a conèixer el projecte i aportar algunes reflexions sobre el paper de l'EAP en un procés de canvi escolar.

El mes d'octubre del 1995 es varen realitzar unes Jornades sobre Necessitats Educatives Especials a l'aula, dirigides pel professor Mel Ainscow, organitzades per la Facultat de Psicologia i CC de l'Educació de la Universitat Ramon Llull i amb la col.laboració del Departament d'Ensenyament. S'hi va presentar el Projecte de l'Unesco "Cap a una Escola efectiva per a Tots els Alumnes. La DGOE i la UNESCO van considerar de comú interès participar en aquest projecte, que es duia a terme també a una cinquantena de països.

QUINES SÓN LES FINALITATS I PRINCIPIS DEL PROJECTE?

Promoure, a partir d'uns materials elaborats per un grup de professionals de diversos països, sota la direcció de l'esmentat professor, activitats de reflexió i d'autoformació del professorat dins del centre. Aquests materials estan adreçats a promoure a les escoles els canvis necessaris que permetin el progrés de tots i cadascun dels alumnes. Són canvis que afecten la conceptualització de les necessitats educatives dels alumnes, el desenvolupament del professorat, la creació d'una cultura de col.laboració i la millora de les pràctiques educatives existents a l'escola.

Els conceptes bàsics es sustenten en la conceptualització d'escoles inclusives, escoles efectives i en processos de millora escolar. El concepte d'integració que implica, normalment, un enfocament individual del problema i centra l'esforç en l'alumne, dóna pas a la inclusió posant l'èmfasi a l'escola i a les condicions, activitats i relacions que es donen en el context-aula. El punt de vista individual es substitueix per un plantejament curricular dins l'entorn de l'aula ordinària. Suggereix, doncs, la voluntat de reestructurar el programa de l'escola per poder atendre la diversitat dels seus alumnes. La correcta atenció a les n.e.e. passa per un procés de millora de l'escola i per un conjunt de canvis curriculars i educatius.

QUI VA PARTICIPAR EN EL PROJECTE?

Cinc escoles (tres escoles públiques i una d'e.e. de Terrassa i dues escoles públiques d'Osona), l'EAP de Terrassa i d'Osona, Inspecció de les dues zones participants, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Ramon Llull i la DGOE.

Objectius del Projecte.

1. Desenvolupar, a partir dels materials UNESCO, processos de reflexió dins dels centres escolars encaminats a promoure els canvis que calen per tal de satisfer les diverses necessitats educatives de l'alumnat.
2. Identificar les estratègies utilitzades pels centres que hagin assegurat el desenvolupament de la institució, així com també les condicions que s'hagin donat en el lloc de treball i que hagin servit de suport al mestre per desenvolupar noves estratègies a l'aula per promoure pràctiques educatives efectives i benestar en els professors.
3. Analitzar la possible col.laboració dels centres d'educació especial en el procés de transformació de l'escola ordinària cap a una escola més efectiva.
4. Analitzar i avaluar la contribució dels serveis de suport externs a l'escola i en particular de l'EAP.
5. Avaluar la realització del projecte de tal forma que permeti obtenir informació amb vistes a la seva futura implementació a altres indrets.

- **MILLORAR** la qualitat de l'educació per a tots els alumnes.
- **PROMOURE** una més gran participació dels alumnes, principalment els que tenen menys oportunitats.
- **ENFORTIR** l'equip de professors a través de la reflexió sobre la pràctica i el treball cooperatiu

DESCRIPCIÓ DEL PROCÉS

- **coordinacions, formació i informació**

El projecte va durar dos cursos.

Es varen establir tres nivells de coordinació: una Coordinació General de seguiment duta a terme per Mel Ainscow 4 vegades al llarg del projecte. Una Coordinació Central del Projecte a Catalunya amb les funcions d'orientació, planificació, coordinació dels centres i seguiment formada per un coordinador general (Climent Giné), la DGOE, dues persones dels dos EAP i les Universitats esmentades anteriorment; es reunia mensualment. A cada centre escolar hi havia un Equip Coordinador de Centre format per l'Equip Directiu, 4/5 mestres i el professional de l'EAP de l'escola que tenia com a funcions elaborar un pla de centre, organitzar la seva aplicació i l'avaluació, fer el seguiment i elaborar una memòria; es reunia setmanalment.

Es varen realitzar sessions de formació i informació dels continguts i finalitats del projecte. A l'inici es va fer una sessió amb tots els professionals per donar a conèixer els objectius, els materials i per motivar el professorat, i unes jornades de 3 tardes amb els Equips Coordinadors de Centre i els components de la Coordinació Central. Al llarg del procés, anualment, Mel Ainscow va dur a terme una sessió de seguiment a cada centre i una sessió conjunta amb els Equips Coordinadors de Centre i de Coordinació Central. També es va efectuar una jornada d'intercanvi entre els Equips Coordinadors de Centre i la Coordinació Central.

- **planificació de les actuacions, estratègies organitzatives i metodològiques, experiències d'innovació**

A les jornades de formació inicial, cada escola va seleccionar els objectius que prioritzava entre els previstos en el paquet de materials Unesco i es varen dissenyar els aspectes organitzatius. Seguidament, en el centre escolar, l'Equip Coordinador va elaborar i consensuar el Pla d'Actuació propi amb estratègies de desenvolupament i avaluació.

Les estratègies organitzatives varen ser de gran importància per organitzar i aconseguir els canvis metodològics i d'innovació. Les més rellevants: destinar temps per a la reflexió i debat, increment de sessions de treball de claustre, de cicles i intercycles, canvis en el contingut i dinàmica de les reunions, compartir la presa de decisions, diverses formes de treball de col.laboració entre el professorat com la planificació i aplicació a les aules de les innovacions per parelles de mestres del propi cicle o intercycles, exposició i intercanvi d'aquestes experiències en claustre amb suport de gravació de vídeos de les mateixes, major contacte entre tutor-especialistes, introducció de mitjans àudio-visuals i informàtics.

Els canvis metodològics i d'innovació introduïts per facilitar la participació i el progrés de tot l'alumnat es van efectuar a partir d'actuacions i pràctiques basades en l'aprenentatge cooperatiu, en la millora del clima social a l'aula i la relació amb les famílies.

EL PAPER DE L'EAP AL LLARG DEL PROJECTE

Una novetat del projecte a Catalunya, tal com s'ha descrit a l'inici d'aquest article, era la incorporació dels Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica (EAP). En el disseny inicial no s'especificaven a priori les funcions que haurien de desenvolupar els assessors externs. Aquest fet generava molts interrogants: Què s'esperava de l'EAP?. Fins a quin punt s'havia de liderar, dirigir el grup coordinador del centre? Se li atribuiria la figura de l'expert en algun moment a l'EAP? ...Les funcions de l'EAP es van concretar a mesura que el projecte es va desenvolupar.

Per a una major comprensió hem dividit la nostra participació en tres fases o moments del procés, recollint les funcions i actuacions més rellevants.

FASES	FUNCIONS	ACTUACIONS
INICI	Presentar el Projecte a l'equip directiu i al claustre	Transmissió dels principis del Projecte en els diferents claustres dels centres que hi participaven. Informació de les fases i temporització del projecte a nivell general. Informació sobre els canvis i les implicacions organitzatives i metodològiques que comportava aquest Projecte.
PROCÉS	Fer d'enllaç entre l'equip central i l'equip de centre Participar en el grup coordinador de centre.	- Transmissió d'informació del centre cap l'Equip Coordinador Central i a l'inrevés - Elaboració de documents que s'han generat al llarg del Projecte. - Planificació i temporització del treball realitzat al llarg del Projecte. - Participació en els claustres-tallers. - Col·laboració en el disseny del pla d'actuació - Donar suport, aportant criteris metodològics
FINAL	Col·laborar en l'avaluació interna i externa. Col·laborar a mantenir els canvis produïts.	- Relaboració de les dimensions a avaluar - Identificació dels indicadors d'avaluació - Potenciació de la sistematització d'activitats aplicades. - Incorporació de tots els acords en el PEC, PCC.

L'AVALUACIÓ

En el disseny de l'experiència des de l'inici es va incloure un apartat centrat en l'avaluació ja que, una de les finalitats del projecte, era constatar si la participació de les cinc escoles en el projecte modificava les pràctiques educatives en el centres promovent una major participació dels alumnes amb menys oportunitats, si s'enfortien els equips de professors i la contribució dels EAP.

Es va optar per una avaluació de contrast, inicial-final, es pretenia descriure la situació inicial en que es trobaven els mestres que participaven en el projecte pel que feia a: actituds, expectatives, organització del centre, cooperació entre el professorat i comprovar si aquests aspectes s'havien modificat en finalitzar-lo

Es van establir dos tipus d'avaluació la interna i l'externa, concretant les dimensions a avaluar i es van diferenciar tres moments: a l'inici del projecte, durant el procés i al final del projecte.

Quadre resum de l'Avaluació

Moment	Dimensions	Instruments	Subjectes
Inicial	Actituds, Expectatives Organització del centre....	Qüestionaris : obert , tancat.	Claustre de les escoles. Equip directiu
Procés	Progrés del professorat. Progrés de l'alumnat. Bones pràctiques Seguiment de l'EAP	Diari de camp Qüestionaris Autoinformes	Claustre de les escoles. EAP
Final	Acompliment de les expectatives. Actituds Rol de l'EAP	Qüestionaris: obert, tancat. Qüestionari d'indicadors Autoinforme	Claustre de les escoles. EAP.

Resultats globals de l'avaluació

Es pot afirmar que el projecte ha portat canvis qualitatius de millora amb diferents àmbits relacionats amb la pràctica educativa de les escoles que han participat al llarg d'aquests dos anys en el projecte.

Les dades que s'han obtingut de l'avaluació externa s'han aglutinat en els següents apartats: el clima institucional, l'organització general i la pràctica docent.

Pel que fa al clima institucional: es detecta un increment positiu en la valoració d'aquest factor sobretot es materialitza en una major col·laboració entre el professorat pel que fa a intercanviar experiències més personals, es valoren les aportacions i els treballs dels altres.

Un altre factor que ha intervingut en aquest bon clima general ha estat el paper desenvolupat per l'equip coordinador de centre i els professionals de l'EAP, a part de l'organització s'ha valorat el paper de dinamitzador del projecte, en el cas de l'EAP ha permès ampliar el nostre propi àmbit de treball cap el tractament d'altres temes d'interès per a la intervenció psicopedagògica.

En relació a l'organització general

Un dels aspectes més remarcables ha estat la reestructuració i coordinació dels horaris i dels professors per tal de facilitar les reunions amb companys amb qui es comparteix algun interès pedagògic concret.

S'ha incrementat la capacitat dels professors per donar una resposta conjunta a problemes de tipus acadèmic.

Es percep una millor sistematització del treball diari: pautes d'observació ,instruments de registre...

En general en les reunions de nivell i de claustre es tracten temes de caràcter més pedagògic.

En el Bloc de la pràctica docent les aportacions són també de caire positiu:

Hi ha una col·laboració més gran en la docència entre els professors, afirmen que poden intercanviar els seus treballs, poden planificar junts unitats didàctiques i que la majoria d'innovacions són degudes a aquesta dinàmica de col·laboració.

A on no es valora tant positivament els canvis tot que n'hi ha hagut és en la personalització del seu ensenyament.

Es detecta un increment de la participació de l'alumnat en relació a les activitats d'aprenentatge que es proposen a les aules.

Els aspectes més febles del projecte es centren en la inestabilitat dels claustres i en la manca de temps.

Pel que fa als resultats de l'avaluació interna les dades es sistematitzen en els següents apartats: professorat, alumnes, equip coordinador de centre i EAP.

Pel que fa concretament a l'EAP es dona un valor rellevant al paper dinamitzador desenvolupat en l'equip coordinador de centre, en les tasques dutes a terme en els tallers pedagògics i en l'assessorament que no s'ha centrat exclusivament en temes relacionats amb els alumnes que presenten nee.

Ha quedat de manifest, en els resultats obtinguts, que el suport d'un equip intern de l'escola, l'assessorament d'un especialista en intervenció psicopedagògica (EAP) i el contacte amb altres centres són components de suport necessaris per a la bona marxa dels objectius proposats.

CONSIDERACIONS FINALS

1- Han estat uns bons instruments per avançar en la transformació de l'escola cap a la comprensivitat:

- ☛ L'autoformació dels equips docents
- ☛ La reflexió compartida sobre la pràctica
- ☛ La utilització d'uns materials senzills que han guiat la reflexió

2- L'estructura prevista ha demostrat ésser una estructura vàlida per facilitar, garantir, dinamitzar i per comunicar seguretat als participants.

- ☛ Diferents nivells de coordinació
- ☛ La planificació i organització de les activitats
- ☛ Les sessions d'informació i formació

3- Els instruments utilitzats (qüestionaris, videos, autoinformes...) per a l'anàlisi i l'avaluació del procés i dels resultats de l'experiència permeten posar de manifest els progressos que s'han produït en els diferents centres

- ☛ Han millorat les dinàmiques internes dels centres
- ☛ Ha augmentat la confiança i la satisfacció personal dels professionals.
- ☛ S'han incorporat noves pràctiques educatives per tal d'afavorir el progrés de tots els alumnes.

Les escoles, a través d'aquest projecte "cap una escola efectiva per a tots els alumnes", han percebut l'inici d'un canvi que cal continuar i mantenir. Constaten la necessitat del suport extern de l'EAP.

4- La col.laboració entre els diferents estaments educatius: Professorat, Universitats, DGOE, EAP ha estat molt positiva, per la qual cosa cal potenciar-la en el futur.

Per concloure aquest article volem comentar que creiem que hi ha força elements d'aquest projecte que es poden extrapolar a tots els centres educatius i també a la tasca que desenvolupen els assessors externs (EAP). El repte no és senzill, però estem convençuts que

cal treballar en la direcció de donar suport a les escoles per tal que identifiquin les seves prioritats de canvi i desenvolupin estructures organitzatives que impulsin el suport mutu i la cooperació entre professors, alumnes i pares.

Preveiem en un futur pròxim desenvolupar conjuntament amb el centre d'educació especial de la zona un projecte d'escolarització efectiva. Possiblement, més endavant, puguem aportar més elements que serveixin de reflexió.

Gener del 2002

Referència Bibliogràfica

Informe Final del Projecte. " Cap a una escola efectiva per a tots els alumnes". Departament d'Ensenyament -Unesco. Barcelona 1998.